

EEN ANDERE DOOD
(A DIFFERENT WAY TO DIE)

Eenakter

door

LYNN BRITTNEY

vertaling

Koen Wassenaar

TONEELUITGEVERIJ VINK B.V.
(Grimas Theatergrime verkoop)
Tel: 072 - 5 11 24 07
E-mail: info@toneeluitgeverijvink.nl
Website: www.toneeluitgeverijvink.nl

VOORWAARDEN

Alle amateurverenigingen die het stuk: **EEN ANDERE DOOD – A DIFFERENT WAY TO DIE** gaan opvoeren, dienen in alle programma-boekjes, posters, advertenties en eventuele andere publicaties de volledige naam van de oorspronkelijke auteur: **LYNN BRITTNEY** te vermelden.

De naam van de auteur moet verschijnen op een aparte regel, waar geen andere naam wordt genoemd.

Direct daarop volgend de titel van het stuk.

De naam van de auteur mag niet minder groot zijn dan 50% van de lettergrootte van de titel.

U dient tevens te vermelden dat u deze opvoering mag geven met speciale toestemming van het I.B.V.A. Holland bv te Alkmaar.

Copyright: © 1993 Entertainment bv - Toneeluitgeverij Vink bv

Internet: www.toneeluitgeverijvink.nl

E-mail: info@toneeluitgeverijvink.nl

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, verfilming, video opname, internet vertoning (youtube e.d.) of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van I.B.V.A. HOLLAND bv te Alkmaar, welk bureau in deze namens de Uitgever optreedt.

Het is niet toegestaan de tekst te wijzigen en/of te bewerken zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van I.B.V.A. HOLLAND bv te Alkmaar, welk bureau in deze namens de Uitgever optreedt.

Vergunning tot opvoering van dit toneelwerk moet worden aangevraagd bij het Auteursrechtenbureau **I.B.V.A. HOLLAND bv**

Postbus 363

1800 AJ Alkmaar

Telefoon 072 - 5112135

Website: www.ibva.nl

Email: info@ibva.nl

ING bank: 81356 – IBAN: NL08INGB0000081356 BIC: INGBNL2A

Geen enkele andere instantie dan het IBVA heeft de bevoegdheid genoemde rechten van u te claimen, of te innen.

Auteursrechten betekenen het honorarium (loon!) voor de auteur van wiens werk door u gebruik wordt gemaakt!

Auteursrechten moeten betaald worden voor elke voorstelling, dus ook voor try-outs, voorstellingen in/voor zorginstellingen, scholen e.d.

Vergunning tot opvoering:

1. Aankoop van minimaal **4** tekstboekjes bij de uitgever.
2. U vult het aanvraagformulier in op www.ibva.nl of u zendt de aanvraagkaart (tevens bewijs van aankoop), met uw gegevens, naar I.B.V.A. Holland. Uw aanvraag dient tenminste **drie weken voor de eerste opvoering** in bezit te zijn van I.B.V.A. Holland.
3. U krijgt daarop de nota toegestuurd. Na betaling wordt u de vereiste vergunning toegestuurd.

Vergunning tot HER-opvoering(en):

1. U vult het aanvraagformulier in op www.ibva.nl of u zendt de aanvraagkaart met uw gegevens naar I.B.V.A. Holland. Uw aanvraag dient tenminste **drie weken voor de eerste opvoering** in bezit te zijn van I.B.V.A. Holland.
2. U krijgt daarop de nota toegestuurd. Na betaling wordt u de vereiste vergunning toegestuurd.

Opvoeringen zonder vergunning zijn niet toegestaan en strafbaar op grond van de Auteurswet 1912. Zij worden gerechtelijk vervolgd, terwijl de geldende rechten met 100% worden verhoogd. Het tarief wordt met 20% verhoogd voor opvoeringen waarvoor geen toestemming werd aangevraagd binnen drie weken voorafgaand aan de voorstelling.

Het is verboden gebruik te maken van gekregen, geleende, gehuurde of van anderen dan de uitgever gekochte tekstboekjes.

**Rechten BELGIË: Toneelfonds JANSSENS, afd. Auteursrechten,
Te Boelaerlei 107 - 2140 Bght ANTWERPEN Telefoon (03)3.66.44.00.
Geen enkele andere instantie heeft de bevoegdheid genoemde rechten
van u te claimen, of te innen.**

PERSONEN:

Anna Gruber: dertig

Magda: rond de twintig

Dr. Feldman

Joseph Gruber: vijfendertig

Het speelt zich af in een hotelkamer in Jerusalem.

Tijd:

1950

DECOR:

Een hotelkamer in Jerusalem in de nieuw opgezette staat Israël, 1950.

Het is een vrij Spartaanse, modernistische kamer. Er staat een eenpersoonsbed met een tafeltje ernaast waar een gasmaskertas op ligt. Voor op het toneel staan twee naar elkaar gerichte leunstoelen en een lage salontafel. Het raam kijkt uit op de straat en is kriskras afgeplakt met crèpetape om te voorkomen dat de ruit versplintert bij een bomexplosie.

Als het doek op gaat horen we het geluid van een sleutel in het slot. De deur gaat open en Magda komt binnen, gevolgd door Anna. Magda, zo'n twintig jaar oud, is gekleed in erg zomerse kleren; een broek en een shirt met korte mouwen. Ze draagt een machinegeweer dat aan een band over haar schouder hangt. Anna, dertig jaar oud, is blond en draagt een blouse met een hoge hals en een dikke winterrok. Ze draagt een regenjas, een handtas en een kleine koffer die zij tijdens de openingsconversatie op het bed legt.

Magda (*nonchalant*): Hier zul je voorlopig verblijven...

Anna: Voorlopig?

Magda: Totdat we verder gaan met de noodzakelijke formaliteiten.

Anna: O. Ja, ja. Wat zijn de noodzakelijke formaliteiten eigenlijk?

Magda: Dr. Feldman zal ze later uitleggen.

Anna (*gealarmeerd*): Een dokter! Ik heb gezegd dat ik geen dokter wil.

Magda: Feldman is een psychiater. Hij wil alleen maar met je praten.

Anna: Waarom?

Magda: Dat weet ik niet. Dat moet je aan hem vragen. (*er is een stilte. Anna begint op het bed haar koffer uit te pakken. Magda kijkt uit het raam*)

Anna: Je mag me niet erg, is het wel?

Magda: Wat zeg je?

Anna: Ik zei dat je me niet erg mag, of wel soms?

Magda (*licht in verlegenheid gebracht*): Het spijt me. Ik begrijp niet wat je bedoelt.

Anna (*lacht meelijdend*): Vanaf het moment dat je me op het vliegveld ontmoette ben je uiterst afstandelijk geweest. Niet dat het mij kan schelen, begrijp je. Er zijn ergere dingen in het leven dan dat mensen je niet mogen. Ik vroeg me alleen af waarom, dat is alles.

Magda (*weer nonchalant*): Het spijt me, maar ik denk dat jij je vergist. Ik doe gewoon mijn werk. Ik heb niets voor of tegen je.

Anna: Nee? Misschien gedragen alle jonge Israëli's zich afstandelijk. Zo zijn mensen misschien in warme landen. Ik weet het niet. Ik ben nooit verder dan Duitsland geweest.

Magda (*verdedigend*): We hebben hier geen tijd voor emoties. Hier kan je beter geen vrienden maken. Morgen kunnen ze wel vermoord worden. (*tijdens het volgende steekt Anna een sigaret op en legt het pakje op de salontafel*)

Anna: Er moet altijd tijd zijn om vrienden te maken. Zelfs in de vernietigingskampen maakten mensen vrienden.

Magda (*scherp*): Alsjeblieft, praat niet over dat soort dingen.

Anna: O, het spijt me. Heb je ook in een kamp gezeten? Het spijt me.

Magda: Nee, ik heb nooit in een kamp gezeten. Mijn familie woont hier al drie generaties lang, sinds de Russische pogroms in de vorige eeuw. Eerst waren we Palestijnen, nu zijn we Israëli's.

Anna: En altijd joden.

Magda: Nee. Jij bent een jood Ik ben een Israëli.

Anna: Is er een verschil?

Magda: Natuurlijk.

Anna: Ik zal wel dom zijn. Leg eens uit?

Magda: Israëli's vechten, joden niet.

Anna: Aha. Nu begrijp ik het.

Magda: Begrijp je wat?

Anna: Waarom je mij niet mag. Ik heb het eerder meegemaakt, alleen waren het toen Duitsers. (*Magda begint te protesteren. Onderbrekend*) Nee, ik bedoel niet de nazi's dat was haat. Nee, ik bedoel de gewone Duitser na de oorlog. Ze mochten me niet omdat ik de kampen had overleefd een herinnering aan hun schuld.

Magda: Ik voel mij niet schuldig.

Anna: Nee, natuurlijk niet. Jij mag me niet omdat je niet kan begrijpen hoe ik mijzelf in een kamp heb laten stoppen, wel dan?

Magda (*stilletjes*): Nee.

Anna: Daarvoor heb ik het ook meegemaakt. Van de toevallige jood die niet in een kamp werd gestopt omdat ze zich als niet joods konden voordoen of wisten te ontsnappen voordat de razzia's begonnen. Maak je niet druk, ik vat het niet persoonlijk op, omdat ik het zelf ook niet echt begrijp.

Magda: Wat bedoel je?

Anna: Nou, ik had van die momenten, voor het kamp, tijdens en zeker daarna, dat ik niet kon begrijpen hoe we ons dit konden laten aandoen. Vooral hoe we dit onze kinderen konden aandoen. Ik heb nooit kinderen gehad en zal ze nu nooit meer krijgen maar ik heb altijd gedacht dat als ik een moeder was geweest dan had ik alles gedaan om ze uit de kampen te houden.

Magda (*ontdooiend*): Ja. Je hebt gelijk. Ik kan het niet begrijpen. Dag in dag uit zie ik hier, op straat, mensen met nummers op hun arm. Dan wil ik tegen ze schreeuwen. Zes miljoen joden: hoe kan iemand zes miljoen joden uitmoorden zonder enig verzet tegen te komen? Hier hebben we constant gevochten, om onafhankelijkheid te krijgen en om het te behouden, terwijl we maar zo weinig kans maakten. Ik kan niet begrijpen wat er in Duitsland is gebeurd, al doe ik nog zo mijn best.

Anna: Niemand kan het begrijpen, of ze moeten er zelf bij zijn geweest, en zelfs dan is het moeilijk. Massa hysterie, leugens, slecht

leiderschap, het speelde allemaal een rol. Mensen zoals ik proberen het te rechtvaardigen door te zeggen dat we te jong waren en het niet wisten, maar zelfs dat werkt niet.

Magda: Het maakt me ook bang.

Anna: Bang? Hoezo?

Magda: Omdat ik soms denk dat het misschien de joodse aard is om ons zonder slag of stoot over te geven. Zo veel vervolgingen door de eeuwen heen en niemand heeft ooit terug gevochten. Ik ben bang omdat ik denk dat het in dit land uiteindelijk ook zo zal zijn en dan drijven de Arabieren ons echt de zee in.

Anna: En een toestroom van mensen als ik maakt jouw bezorgdheid alleen maar groter. Klopt dat?

Magda: Ja.

Anna: En je voelt je er schuldig door omdat je ons hier niet wilt hebben?

Magda: Ja.

Anna: Denk je niet dat zij die de kampen hebben overleefd een ontembaar verlangen hebben om te leven en aan jouw zijde willen meevechten?

Magda: Denk je dat?

Anna: Als ik voor mijzelf spreek dan weet ik het niet zeker. De wonden zijn diep en ik leef nog steeds in een soort droomwereld. Het lukt me niet om de gewoonte kwijt te raken om van dag tot dag te leven. En ik ben te volledig in mijzelf gekeerd om voor welke organisatie dan ook van nut te zijn. Maar dat gaat misschien voorbij. En misschien, als we ons er toe in staat voelen, dan sluiten wij, de overlevenden, ons weer aan bij de mensheid en dan kunnen wij misschien ons aandeel leveren. *(ze kijkt met medelijden naar Magda en pakt haar hand)* Ik zou me geen zorgen maken. Je nieuwe staat zal overleven. Bovendien hebben jullie één voordeel dat wij nooit hadden: *(ze wijst naar het geweer van Magda)* geweren.

Magda: Je bent een aardige dame. Het spijt me dat ik op het vliegveld zo onaardig was. Ik zal het goed maken met je. Als je wilt, neem ik je later mee uit winkelen. Je hebt wat lichtere kleren nodig.

Anna *(onzeker)*: Dank je, we zullen zien. Misschien blijf ik niet. *(Anna wordt onderbroken door een klop op de deur. Magda gaat naar de deur en doet open. Dr. Feldman komt binnen. Hij draagt een aktetas)*

Dr. Feldman *(geïrriteerd)*: Magda! Waar is Elizabeth? Ik dacht dat zij mevrouw Gruber zou ophalen.

Magda: Elizabeth is ziek. Op het laatste moment moest ik het overnemen.

Dr. Feldman: Ik heb je verteld dat ik niet wil dat jij ontvangsten doet. Je

hebt niet de goede houding. *(tegen Anna)* Mevrouw Gruber, het spijt me als Magda mogelijk grof is geweest. U moet onze jonge mensen hun ongevoeligheid niet kwalijk nemen. *(hij gaat naar voren en schudt Anna de hand)*

Anna: Integendeel, dokter, Magda en ik kunnen het zeer goed vinden met elkaar.

Dr. Feldman *(in de war gebracht)*: O. Nou, goed. Mevrouw Gruber mag ik Anna zeggen?

Anna: Graag.

Dr. Feldman: Anna, ik heb fantastisch nieuws voor je.

Anna: Echt? U heeft een verblijfplaats voor me gevonden?

Dr. Feldman: Beter dan dat. Ik denk dat je beter kunt gaan zitten. *(Dr. Feldman gebaart naar een van de leunstoelen; Anna gaat zitten en dr. Feldman gaat in de stoel er tegenover zitten)* Anna, als mensen emigratie naar Israël aanvragen zijn er een hoop dingen die onderzocht moeten worden, waarvan een van de belangrijkste is of de aanvrager reeds familieleden in het land heeft.

Anna *(vlak)*: Ik heb totaal geen familieleden.

Dr. Feldman: Ah, nou, daar heeft u het mis. Mevrouw Gruber, we hebben uw echtgenoot gevonden. *(er is een stilte. Anna beweegt niet, kijkt perplex)* Eh... begrijp je het, Anna? We hebben Joseph, je man, gevonden. *(als Anna spreekt klinkt het alsof zij stikt)*

Anna: Mijn man is dood...het is onmogelijk.

Dr. Feldman: Je man is springlevend, Anna, hoewel hij zeker niet gezond is. Sinds zijn aankomst in dit land, drie jaar geleden, is hij al ziek. *(hij haalt wat papieren, een schrijfblok en een foto uit zijn aktetas)* Hij kwam aan met een van de illegale immigratieboten toen het land nog onder Engels mandaat stond. Hij werd helaas verwond door een Engelse kogel wat zijn gezondheid er niet beter op maakte. Hij werd door een Israëliisch gezin verborgen gehouden en na de onafhankelijkheid naar een ziekenhuis gebracht, waar ze hem tot op heden hebben gehouden. *(hij geeft Anna de foto)* Dit is de foto. Zoals je kan zien is hij er slecht aan toe en is hij aanzienlijk verouderd, maar los daarvan moet hij voor jou herkenbaar zijn. *(Anna staart naar de foto en drukt hem dan stevig tegen zich aan en begint te huilen. Staat op om Anna te troosten, nogal onhandig)* Het is goed, Anna. Ik weet dat het een schok moet zijn. Het komt allemaal goed.

Magda: Zal ik thee halen?

Dr. Feldman: Ja, ja, een goed idee. *(Magda gaat af)* Anna, misschien voel je je wat beter als je op bed gaat liggen.

Anna *(schudt haar hoofd)*: Nee, het gaat wel. Het was alleen dat ik zijn gezicht zag...

Dr. Feldman: Ja, natuurlijk. Als je wilt kan ik je een kalmeringsmiddel geven. Ik heb mijn tas hier.

Anna: Nee, geen medicijnen.

Dr. Feldman: Ik begrijp het. Magda is thee gaan halen. Een warme zoete drank zal wel helpen. Heb je een vest of iets anders om over je schouders te doen?

Anna (*gebaart naar het bed*): Mijn regenjas, daar. (*Dr. Feldman haalt de regenjas en hangt hem bij Anna om de schouders. Kijkt weer naar de foto*) Hij lijkt op zijn vader. Zoveel op zijn vader.

Dr. Feldman: Ik vrees dat zijn ziekte zijn lichaam erg heeft uitgeput.

Anna: Gaat gaat hij dood?

Dr. Feldman: Nee. Hij heeft diverse problemen met zijn gezondheid. Maar, zoals bij veel overlevenden, heeft zijn geestelijke gesteldheid veel met zijn kracht om te herstellen te maken. Hij is erg vooruit gegaan sinds hij weet dat jij nog leeft.

Anna (*vol afschuw*): Weet hij dat ik hier ben?

Dr. Feldman. Nou, ja, natuurlijk. Hij heeft contact opgenomen met de overheden toen jouw naam voorkwam op een lijst met immigratie aanvragen in de krant.

Anna: Drukken jullie die af in de krant?

Dr. Feldman: Je moet begrijpen, Anna, dat het voor veel mensen in Israël de belangrijkste informatie is. Iedereen, op een paar uitzonderingen na, is op zoek naar verloren gewaande familieleden. De meesten hopen tevergeefs dat een familielid het heeft overleefd. Zoveel mensen kwamen uit de kampen en verspreidden zich over Europa. De geallieerde overheden konden echt niet alle overlevenden registreren. In feite ben jij een van diegene die door de mazen van het administratieve net is geglipt. We hebben de grootste problemen gehad om je bestaan na negentienveertig te verifiëren. Het is louter dankzij je man dat je aanvraag is toegekend. Maar, evengoed, moet ik je nog wat vragen stellen over de ontbrekende jaren.

Anna: Waarom? Ik zat in een kamp, ik heb het overleefd. Wat valt er verder te vertellen?

Dr. Feldman: Probeer het alsjeblieft te begrijpen. We hebben veel gevallen gehad van individuen die de identiteit van overledenen aannamen om dit land binnen te komen.

Anna: Waarom zou iemand dat doen? (*Dr. Feldman haalt een krant uit zijn aktetas en laat een foto uit de krant aan Anna zien*)

Dr. Feldman: Heb je deze man ooit eerder gezien?

Anna: Nee, ik denk het niet, hoezo?

Dr. Feldman: Kijk nog eens, Anna. Deze man was 'kapo' in

Theresienstadt van negentien tweeënveertig tot negentien vijfenveertig. Hij heeft de nazi's persoonlijk, drie jaar lang, geassisteerd bij het uitroeien van zijn mede joden, in ruil voor zijn leven en kleine beloningen. Hij nam de identiteit aan van een van zijn dode lotgenoten om dit land binnen te kunnen komen. Op zijn derde dag in Tel Aviv werd hij herkend door een overlevende van het kamp. Zoals je in de krant ziet, wacht hem nu een publieke berechting. Zat jij niet in Theresienstadt?

Anna: Niet na negentieneenveertig.

Dr. Feldman: Ah, dat verklaart de problemen die we hadden. Je echtgenoot wist dat je daarheen was gebracht en dacht dat je daar gestorven was. De Russen hebben een deel van de verslagen van het kamp bemachtigd, maar de nazi's zijn er in geslaagd om de verslagen van de eerste jaren te vernietigen, dus we wisten niet of je het echt had overleefd of dat je was gestorven.

Anna: Moet dit allemaal nu? Ik ben moe en ik moet nadenken.

Dr. Feldman: Het spijt me, Anna. Maar we hebben slechts achtenveertig uur om de feiten vast te stellen en waarin je man een verklaring moet tekenen ter bevestiging dat jij werkelijk zijn vrouw bent. Anders worden je immigratiepapieren ingetrokken. *(Magda komt op met de theespullen op een dienblad. Ze zet het dienblad op de salontafel)*

Magda *(pakt het pakje sigaretten op)*: Sigaret, mevrouw Gruber? Mag dat, dok?

Dr. Feldman *(schenkt de thee in)*: Ja. Magda, ik denk dat je ons nu beter alleen kunt laten.

Anna: Nee! Ik vind dat ze moet blijven. Er moeten zaken besproken worden waardoor ze de dingen misschien iets beter begrijpt.

Dr. Feldman: Pardon?

Anna: Maakt niet uit. Laat het meisje nou maar blijven. Dat zal goed zijn voor haar ontwikkeling.

Dr. Feldman: Zoals je wilt. *(hij geeft Anna een kopje thee)* Ben je er aan toe om verder te gaan?

Anna: Ga uw gang. *(tijdens de volgende ondervraging praat dr. Feldman vriendelijk en zacht maar volhardend en indringend)*

Dr. Feldman: Waar ging je naar Theresienstadt heen?

Anna: Naar een ander kamp. Ik weet niet waar het was of hoe het heette.

Dr. Feldman: Weet je dat niet? Het kamp had zeker een naam. Zelfs als je niet weet waar het was, dan heeft het toch zeker een naam gehad.

Anna: Ik ik ben lange tijd ziek geweest. Ik herinner me niet veel. Het

was in Polen, dat is het enige dat ik weet.

Dr. Feldman: Je was toch zeker niet zo ziek zo ziek dat jij je van vier jaar niets herinnert.

Anna: Ik was ziek naderhand. Toen kon ik het me niet meer herinneren.

Dr. Feldman (*niet overtuigd*): Ik snap het. En hoe is het je gelukt om in (*hij kijkt in zijn papieren*) waar was het München te komen?

Anna: Dat dat ging gewoon zo.

Dr. Feldman: Werden jullie door de geallieerden uit het kamp bevrijd?

Anna: Nee, dat herinner ik mij wel. We werden gewoon vrij gelaten door de Duitsers...

Dr. Feldman: De Duitsers?

Anna: Nou, vrijgelaten is misschien niet het goede woord. Op een nacht was er een hoop activiteit. Er kwamen een hoop vrachtwagens en er was een groot vreugdevuur op de binnenplaats. Papieren die werden verbrand, dat soort dingen. Toen, 's morgens, waren er geen Duitsers meer. Ze waren weg.

Dr. Feldman: Wat gebeurde er toen?

Anna: We bleven allemaal zitten. We wisten dat de poort open stond, dat konden we allemaal zien. Maar geen van ons durfde zich te bewegen. Ik weet het niet; ik denk dat we dachten dat het een val was. Dat als we er uit zouden gaan ze ons zouden neermaaien met machinegeweren of zoiets. Hoe dan ook, we bleven daar gewoon, voor twee of drie dagen, denk ik. En toen kwamen er een paar nonnen die ons vertelden dat de Duitsers zich hadden teruggetrokken en dat de geallieerden slechts vijf kilometer verderop waren. Dus ik stond op en ging.

Als u het hele stuk wilt lezen dan kunt u via www.toneeluitgeverijvink.nl de tekst bestellen en toevoegen aan uw zichtzending.

Voor advies of vragen helpen wij u graag.

 info@toneeluitgeverijvink.nl

 072 5112407

“Samenspelen” is ons motto